

Коменко Г.С.

*ст.викладач кафедри готельно-ресторанної справи інституту туризму ПНУ
ім. Василя Стефаника*

Коменко Р.М.

*асистент кафедри готельно-ресторанної справи інституту туризму ПНУ
ім. Василя Стефаника*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ: СКЛАДОВІ І КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ

*В статті розглянуті терміни,
сформульовані особливості
конкурентоспроможності регіону,
визначені складові і критерії оцінки*

*The article examines terms, defines
peculiarities of competitive business in
the region, and defines components and
criteria of evaluation.*

Ключові слова: конкурентоспроможність регіонів, валовий регіональний продукт, глобальний індекс конкурентоспроможності складові, критерії оцінки.

Вступ. У відповідності до офіційного курсу України на євроінтеграцію Концепція державної регіональної політики передбачає наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу.

Законодавчим підґрунтям проведення дієвої регіональної політики та оцінювання конкурентоспроможності регіонів є прийнята нормативно-правова база.

Головним завданням європейської регіональної політики на сучасному етапі є сприяння конкурентоспроможності регіонів – її формуванню, підтриманню та постійному зростанню.

Але на даний час регіони України не мають достатніх фінансових ресурсів, не можуть приймати самостійних рішень у формуванні конкурентоспроможності території. В зв'язку з цим, акценти регіональної політики переносяться з допомоги регіонам на формування їх конкурентоспроможності. Відповідно набуває актуальності визначення складових і критеріїв конкурентоспроможності регіону, а також чинників, що впливають на її зростання або зниження.

З позиції пріоритетних видів економічної діяльності актуальним є дослідження конкурентоспроможності регіонального ринку туристичних послуг, та пошук методів підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору економіки. Проблеми конкурентоспроможності галузевих ринків досліджували відомі вітчизняні та зарубіжні науковці Д. Рікардо, Е. Хекшер, Б. Олін, А. Градов, С. Мятолич, Р. Фатхутдінов, М. Портер, А. Мазаракі, Н. Ушакова, Д. Стеченко, В. Варналій та інші.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить про неоднозначність підходів до визначення сутності конкурентоспроможності туристичного регіону та його оцінювання, зокрема, в наукових працях та

практичних рекомендаціях Ю.Б. Забалдіної, Н.М. Калькової, О.В. Кифяка, Н.Л. Мандюка, І.В. Свириди, Н.В. Коленди, О.І. Морана та інших.

Таким чином, існують питання у цій сфері, що потребують подальшого дослідження та вивчення.

Постановка задачі. Метою статті є уточнення термінів, складових і критеріїв оцінки конкурентоспроможності регіонів.

Результати дослідження. Поняття конкурентоспроможності не має загальноприйнятого визначення. За визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – конкурентоспроможність країни – це спроможність країни в умовах вільного та чесного ринку продукувати товари та послуги, що відповідають вимогам міжнародних ринків і водночас забезпечувати та збільшувати реальні доходи власного населення протягом тривалого часу [2, 15].

В останньому з підготовлених Світовим економічним форумом «Глобальному звіті про конкурентоспроможність», конкурентоспроможність країни визначається, як «сукупність інституцій, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності країни» [3, 40].

Великий інтерес науковців та практиків до концепції конкурентоспроможності країни викликала праця М. Портера «Конкурентні переваги нації» [7].

На сучасному етапі концепція конкурентоспроможності країни є однією з найважливіших концепцій економічного розвитку та практичної політики. Вона охоплює економічні показники (рівень продуктивності) і оцінює економічні наслідки не економічних явищ, таких як якість державної політики та управління суспільством, рівень освіти, наукова база, верховенство права, культура, система цінностей та інформаційна інфраструктура.

Отже, концепція конкурентоспроможності має статичну та динамічну компоненти: статична – це здатність економіки підтримувати високий рівень доходу населення, динамічна – пов'язана, з продуктивністю економіки як чинником дохідності інвестицій, а це своєю чергою є центральним фактором що забезпечує потенціал зростання економіки.

Враховуючи фактори глобалізації, відкритості внутрішніх ринків (в межах тих чи інших торговельних об'єднань), визначення конкурентоспроможності регіонів окремої країни можна розглядати як похідне від конкурентоспроможності самої країни.

Отже, конкурентоспроможність регіону можна визначити, як його спроможність протягом тривалого часу на основі насамперед власних, а також залучених можливостей продукувати товари та послуги для регіонального національного і зовнішнього ринків, забезпечуючи водночас стабільність і зростання реальних доходів власних жителів [2, 15].

Більшість регіонів України мають низький рівень конкурентоспроможності й привабливості для іноземних інвестицій [1, 11]. Відповідно актуальною постає необхідність підвищення конкурентоспроможності територій з метою залучення інвестиційних ресурсів. Інвестиції неможливо реалізувати без формування і використання

інтелектуального потенціалу, як нагромаджені здатності трудових ресурсів кваліфіковано забезпечувати інвестиційний процес, відтворення капіталу з мінімальними витратами матеріалів і фінансових ресурсів в оптимальні строки їх окупності [6, 17].

За визначенням ОЕСР «Конкурентний регіон» це такий, що може привабити й підтримати успішні компанії та забезпечити вищі стандарти життя жителів регіону. Кваліфікована праця та її інвестиції прагнуть «втекти» з неконкурентних регіонів до більш конкурентних [3, 41].

Одним із головних індикаторів рівня конкурентоспроможності є валовий регіональний продукт (ВРП) в розрахунку на душу населення, який насамперед характеризується продуктивністю використання трудових ресурсів та капіталу регіону.

Серед перших документів, що містили складові і критерії конкурентоспроможності регіону були оприлюднені в 1979 році перша Доповідь про конкурентоспроможність у світі Європейського форуму з менеджменту, а з 1987 року – Світового економічного форуму [3, 15]. На даний час ці доповіді стали щорічними Україну вперше було включено до карти конкурентоспроможності в 1997 році. В 2001 р. її було замінено Індексом Зростання Конкурентоспроможності, розробленим професором Джефрі Саксом, що залишався основним інструментом до 2005 року, коли був представлений Глобальний Індекс Конкурентоспроможності (ГІК), який є основою методології до цього часу [4, 13].

Глобальний Індекс Конкурентоспроможності включає в себе дванадцять компонентів згрупованих в 11 складових конкурентоспроможності:

Державні, суспільні й приватні установи

1. Інфраструктура
2. Макроекономічна стабільність
3. Охорона здоров'я і початкова освіта
4. Вища освіта і професійна підготовка
5. Ефективність ринку товарів і послуг
6. Ефективність ринку праці
7. Розвиненість фінансового ринку
8. Оснащеність новітніми технологіями
9. Розмір ринку
10. Рівень розвитку бізнесу
11. Інновації

Для підрахунку ГІК було прийняте визначення М. Портера, щодо стадії розвитку економіки. Стадії розвитку економіки країн визначаються за допомогою двох критеріїв.

Перший – рівень ВВП на душу населення (дол. США), другий – вимірює ступінь залежності розвитку країни від основних факторів. Якщо сировина продукції становить більше 70 %, економіка країни перебуває в стадії розвитку, де зростання економіки забезпечується в основному за рахунок базових факторів.

Протягом останніх років звіт про Глобальну Конкурентоспроможність, Звіт про глобальну інформаційну технологію і звіт про конкурентоспроможність туризму стали одним з інструментів для політиків у багатьох країнах світу для визначення сильних і слабких сторін, а також для спостереження за прогресом через певний час.

Україна займає 73-тє місце в рейтингу Індексу Глобальної конкурентоспроможності. Перебуваючи безпосередньо за Бразилією, Україна випередила останніх новачків ЄС- Болгарію і Румунію [4, 26].

Незважаючи на те, що Україна менш конкурентоспроможна, ніж більшість країн Центральної і Східної Європи, її позиції кращі ніж у багатьох країн СНД. Остаточна оцінка конкурентоспроможності України протягом останніх десяти років не покращилася незважаючи на значні зусилля країни стосовно проведення реформ. Це відрізняє її від інших країн регіону, таких як Польща і Росія.

Щоб розвивати свій конкурентний потенціал Україні слід використовувати три головних переваги, що виділяють її при порівнянні з аналогічними країнами і великі розміри внутрішнього ринку, достатньо високий рівень освіти населення й високу здатність до інновацій.

Таблиця 1

Поріг прибутків для визначення стадії розвитку економіки [4]

Стадії	Фактори	Основа	ВВП на душу населення (дол. США)
Перша	Базові вимоги - державні та суспільні заклади - інфраструктура - макростабільність - охорона здоров'я та початкова освіта	Факторно-орієнтовних економік	Менше 2000
Перехід з першої на другу			2000-3000
Друга	Підсилювачі ефективності – вища освіта та професійна підготовка - ефективність ринку товарів та послуг - ефективність ринку праці - розвиненість фінансового ринку - оснащеність новими технологіями - розмір ринку	Орієнтованість на ефективність економік	3000-9000
Перехід з 2 на 3			9000-17000
Третя	Фактори розвитку та інноваційного потенціалу - рівень розвитку бізнесу - інноваційний потенціал	Інноваційно-орієнтованих економік	Більше 17000

Поліпшення конкурентоспроможності країни буде залежати від успіху реформ у таких сферах як «базові вимоги» і «фактори підвищення

ефективності». Ці сфери є слабкими сторонами України. Більшою мірою це стосується реформи державних і суспільних установ, інфраструктури і макроекономічного середовища, які працюють гірше ніж в інших схожих економіках [4, 29].

Аналогічний підхід і подібну сукупність індикаторів потрібно використовувати для аналізу ролі та місця регіонів країни у формуванні її конкурентоспроможності.

Такий аналіз дозволить: визначити переваги регіонів і найвагоміші недоліки, що перешкоджають зміцненню конкурентних позицій регіону; оцінити рівень привабливості регіонів для стійкого довгострокового розвитку; визначити механізми цільового впливу (державної і регіональної влади) на ті чи інші складові з метою піднесення конкурентоспроможності регіонів на потрібний рівень.

Висновки. Аналіз економічної літератури з питань конкурентоспроможності показав, що саме регіон є тією просторовою одиницею, яка змагається за залучення інвестицій, тим рівнем на якому відбувається основний рух та обмін знаннями. Вимірювання та аналіз конкурентоспроможності дедалі частіше здійснюється через такі категорії як креативність, знання, екологія. Результатом цих процесів може бути створення нових підприємств чи кластерів. Провідна роль у досягненні конкурентної стійкості регіону належить кластерам – «сконцентрованим за географічною ознакою групам взаємопов'язаних підприємств, спеціалізованих постачальників послуг, а також пов'язаних з їх діяльністю некомерційних організацій та установ у певних сферах, що конкурують одна з одною, але разом з тим і взаємодоповнюють одна одну [5].

Саме кластери створюють критичну масу для успіхів регіону. Питання чи може регіон не дуже конкурентоспроможної України стати конкурентоспроможним вимагає подальшого дослідження.

Перелік посилань

1. Варналій В.С. Соціально-економічний розвиток регіонів України: тенденції та стратегічні пріоритети / Варналій В.С. // Вісник Львівської Комерційної академії. – Львів.: ЛКА, 2005.
2. Конкурентоспроможність регіонів України: сталі проблеми. Аналітична доповідь Центру Разумкова. – К.: 2008.
3. Кілієвич О. Конкурентоспроможність регіонів у контексті глобалізації та євро інтеграційних процесів. Аналітична доповідь. – К.:2008.
4. Маргарета Дрземік Хану, Тері Гейгер. Звіт про конкурентоспроможність України. Всесвітній економічний форум. 2008.
5. Портер М. Конкуренція : учеб. пособие / Портер М. ; пер. с англ. ; ред. Я.В. Заблоцкий. – М.: 2000.
6. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку / Стеченко Д.М. – К.: Вища школа, 2002.
7. The competitive Advantage of Nation. New York: The Free [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Press.http://www.isc.hbs.edu/econ-naticomp.htm](http://www.isc.hbs.edu/econ-naticomp.htm).